

Pravljični zaključek bralne značke v 1. razredu

Fairytale Conclusion of the Reading Badge Project in the 1st Grade

Nina Kranjec

Izveleček

Večina otrok je ob vstopu v šolo motiviranih za branje, saj so njihove izkušnje z branjem, ko so bili v vlogi poslušalca, prijetne. V vzgojno-izobraževalnih zavodih pa imamo pri motiviranju učencev za branje, da se ti razvijejo v bralce za vse življenje, pomembno vlogo strokovni delavci. Z različnimi projekti lahko razvijamo otrokovo bralno kulturo in krepimo njegovo notranjo motivacijo za branje. Eden od projektov, ki ga izvajamo na šoli, je pravljичni zaključek bralne značke v 1. razredu. Otroci so pri tej starosti v pravljичnem obdobju, zato je najustreznejša literarna zvrst zanje pravljica. Na podlagi knjige Ele Peroci *Pravljice žive v velikem starem mestu* in ob upoštevanju učnega načrta za slovenščino izvedemo uro, kjer učenci prek znamenj in pravljичnih predmetov prepoznajo devet pravljic ter tako ponovijo in utrdijo svoje znanje. Cilj ure je, da učenci ob živem pripovedovanju občutijo ugodje, varnost, pripadnost, potrditev svojega znanja, predvsem pa uživajo in si zaradi vsega tega želijo novih bralnih doživetij.

Ključne besede:

šolska knjižnica, motivacija za branje, spodbujanje branja, pravljica, bralna značka

UDK 028.5:373.3

Key words:

school library, motivation for reading, promoting reading, fairytale, reading badge

Abstract

When starting school, the majority of students are motivated for reading, since their experiences with reading were pleasant when they were in the role of listeners. In educational institutions the professional staff has an important role in motivating students to read, so that they evolve into readers for life. Through various projects, we can develop a child's reading culture and strengthen his/her inner motivation for reading. One of the projects being implemented at the school is the *Fairytale Conclusion of the Reading Badge Project in the 1st Grade*. At this age, the children are in their fairytale phase, which is why the most suitable literary genre for them is the fairytale. Referring to the book by Ela Peroci *Pravljice žive v velikem starem mestu* (Fairytale Live in a Big, Old Town), and taking into account the curriculum for Slovenian language lessons, we carry out a lesson in which students identify nine fairytales through symbols and fairytale objects, and thus revise and consolidate their knowledge. The aim of this lesson is for students to feel comfort, safety, a sense of belonging, and a confirmation of their knowledge through storytelling, and, above all, for them to enjoy it and desire new reading experiences.

UVOD – MOTIVACIJA ZA BRANJE

Otrokova želja po branju se začne razvijati že v predšolskem obdobju, če je le izpostavljen spodbudnemu družinskemu okolju, kjer starši z zgledom in glasnim branjem spodbujajo njegovo radovednost in s tem potrebo po samostojnem branju (Lušina, 2007). K temu prispeva tudi književna vzgoja v vrtcu. Z vstopom v šolo pa imamo pri motiviranju učencev za branje pomembno vlogo strokovni delavci vzgojno-izobraževalnega zavoda.

Sama se kot šolska knjižničarka trudim pri učencih vzbuditi in okrepiti motivacijo za branje tako v okviru ur knjižničnih informacijskih znanj, ki omogočajo oblike in metode dela ter pedagoške pristope, ki pozitivno vplivajo na neprisiljeno in prijazno spodbujanje motivacije pri otroku, kot ob vsakodnevnih obiskih otrok v knjižnici tako prispevati k vzgoji bralcev za vse življenje.

Nataša Bucik (2003) navaja, da preučevanja na področju branja kažejo, da sta za ustvarjanje sveta zavzetih bralcev pomembna užitek, ki ga bralci dobijo z branjem, ter motivacija, ki jih spodbudi, da se naučijo brati in branju namenijo del svojega časa.

Pri tem je najpomembnejša notranja motivacija (posameznikova notranja želja po branju), ki predstavlja temelj približevanja branja posamezniku, saj zunanja motivacija (nagrajevanje z ocenami, priznanji, pohvalami) izgine, ko izgine sredstvo motiviranja.

Notranjo motivacijo spodbujamo z urejenimi bralnimi koticami, privlačno knjižnico in pa glasnim branjem oziroma pripovedovanjem otrokom, s čimer jim prikažemo in pokažemo, kako pomembno in hkrati tudi zabavno je branje. Otroci namreč razvijejo interes za branje kot posledico ugodnih izkušenj z njim.

PRAVLJICA KOT MOTIVACIJA ZA BRANJE

V prispevku obravnavana ciljna skupina so prvošolci. Njihov svet je še vedno prepleten s pravljicami. Po Jamnikovi (1994) so otroci od 3. oziroma 4. leta do približno 9. leta starosti,

glede na njihov psihološki in bralni razvoj, v pravilnem obdobju, zato je najustreznejša literarna zvrst zanje pravljica. Pravljice najbolj poznajo, saj so njihove izkušnje z njimi najdaljše in najgloblje, zato se nanje najbolj odzivajo in so ob njih najbolj ustvarjalni.

Učenci v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju spoznajo pravljico in njene značilnosti. Učni načrt za slovenščino (2011) namreč kot operativne cilje prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja med drugim navaja:

- da učenci doživljajo interpretativno prebrano pravljico,
- da prepoznavajo prvine pravljice: formalni začetek in konec, preteklik, za pravljico značilen pripovedni ton,
- da prepoznavajo za pravljico značilne književne osebe, čudeže in pravljичno dogajanje, nedoločenost kraja in časa dogajanja.

Pravljica je postala sopomenka za otroško književnost. Je dokaj skromna oznaka za eno najstarejših literarnih zvrsti. Ne vemo, kdaj je nastala, saj njeni avtorji niso znani. Je pa pravljica skozi vsa ta leta doživela mnogotere preobrazbe (Šircelj, 1972).

Po Tancer Kajnihovi (2011) je pravljica zbirni pojem za različne krajše prozne pripovedi. Prvotno je bil to izraz za ljudsko pravljico, ki pa je kasneje postal tudi literarni termin za kratke avtorske pripovedi čudežno fantastične vsebine. Danes govorimo o:

- **ljudski pravljici**, ki ima jasno prepoznavno zunanjo in notranjo strukturo. Resnično in čudežno obstajata v njej vzporedno, tako da tvorita neločljivo celoto. Zanje so značilna ponavljanja, stopnjevanja, trištevilitčnost ... Splošna tema evropske ljudske pravljice je, kako premagati težave;
- **klasični umetni pravljici**, ki v svoji zunanji in notranji strukturi bolj ali manj ohranja značilne prvine ljudske pravljice. Zanje je značilna enodimenzionalnost dogajanja, ki ji podari izrazito fikcijski značaj. V njej so izpostavljena globoka moralna občečloveška sporočila;
- **moderne pravljici**, ki jo opredeljuje močan odklon od tradicije tako na motivno-tematski kot tudi na slogovni ravni. Njeno tematsko izhodišče je najpogosteje otroški

Preučevanja na področju branja kažejo, da sta za ustvarjanje sveta zavzetih bralcev pomembna užitek in notranja motivacija.

doživljajski svet in z njim povezana otroška igra. Moderno pravljico označujejo svobodnejša oblika, bogastvo nenavadnih domišljjskih podob in temeljna bivanjska tematika.

PRAVLJIČNI ZAKLJUČEK BRALNE ZNAČKE

Zaključna prireditev bralne značke je na šoli vedno vrhunec bralnega leta. Vsako leto znova pa se knjižničarji soočamo z izzivom, kako organizirati prireditev in katerega gosta povabiti, da bo dogodek zaznamoval mlade bralce in jih spodbudil k nadaljnjemu branju, da si bodo po prireditvi želeli novih bralnih izkušenj.

Naša šola sodi med večje slovenske osnovne šole. Zaradi tematske ustreznosti in omejitve prostora vsako leto organiziramo dve zaključni prireditvi z uveljavljenim slovenskim avtorjem, eno za mlajše in eno za starejše učence. Že nekaj let pa za učence 1. razreda pripravimo posebno zaključno prireditev s podelitvijo priznanj v bolj intimnem okolju, kjer je opažen in pohvaljen vsak izmed njih. Trudimo se pričarati nepozabno pravljíčno doživetje, ki ga bodo želeli otroci vedno znova podoživljati, dogodek, ki bo pri njih spodbudil notranjo motivacijo za branje in prispeval k temu, da se bodo oblikovali v vseživljenjske bralce.

Tako sem prireditev zasnovala na podlagi knjige Ele Peroci Pravljljice žive v velikem starem mestu. Želela sem, da bi otroci ob živem pripovedovanju občutili ugodje, varnost, toplino, pripadnost, radovednost, da bi obnovili in dopolnili znanja, ki so jih usvojili že v družinskem okolju, v vrtcu in jih, v skladu z učnim načrtom, nadgradili v 1. razredu.

Posredovanje pravljíc prek žive besede ima mnogo pozitivnih učinkov na motivacijo otrok za branje, in sicer:

- otrokom nudi estetski užitek ob literarnih in likovnih umetniških stvaritvah ter skupinsko izkušnjo ob doživljanju literature,
- otroke vpeljuje v svet literature preko knjige in knjižnice,
- pomaga pri razumevanju socialnih odnosov in družbe sploh,

- spodbuja oklevajoče bralce, socialni in spoznavni razvoj, zanimanje za kulturno dediščino, razumevanje drugih kultur,
- razvija pozornost, umetnost poslušanja, ustvarjalno domišljijo, literarni okus, bese-dišče (Mlakar, 2011).

Pisateljica Ela Peroci je v knjigi Pravljljice žive v velikem starem mestu, ki je izšla leta 1969, mojstrsko prepletla številne znane pravljice, ki jih otroci ob koncu 1. razreda že poznajo, zato je ta knjiga nadvse primerna za ponovitev in utrditve znanja prvošolcev ob zaključku bralne značke. Učenci so zelo nestrpno dvigali roke in se kar presedali na stolčkih, da bi lahko čim prej povedali naslov pravljice, ki so jo prepoznali prek znamenj in pravljíčnih predmetov.

Pri načrtovanju prireditve sem upoštevala tudi značilnosti različnih tipov zaznavanja. Po Savini Zwitter (2012) namreč ljudje zaznavamo okolico zelo različno in zaradi tega tudi različno pomnimo. Glede na to ločimo tri zaznavne tipe ljudi: vizualni, avditivni in kinestetični tip. Z upoštevanjem teh različnosti sem želela uro približati vsem učencem. Učenci, ki pripadajo vizualnemu zaznavnemu tipu, laže sledijo, če v pouk vključimo slike, ilustracije ... Učenci, ki spadajo v avditivni ali slušni zaznavni tip človeka, raje poslušajo druge, kot da bi sami nekaj prebrali. Učenci, ki spadajo v kinestetični zaznavni tip, pa si laže zapomnijo, če se gibajo po prostoru.

Učenci so pri uri tako ves čas aktivno sodelovali, zato sem se tudi odločila, da jim ne predstavim knjige v celoti, ampak »le« devet pravljíc. Tako so se seznanili še s pravljíčnimi števili.

Glede na učni načrt sem izbrala šest pravljíc iz knjige, dodala pa jim še tri, ki jih pisateljica v knjigi ni zajela, pa so učencem tudi zelo blizu. Tako sem učence, skupaj z dečkom Vidom – ta želi spoznati še veliko novih pravljíc, ker tiste z babičine knjižne police že vse pozna, saj mu babica vsak večer prebere novo pravljico – popeljala skozi veliko staro mesto, kjer so srečali pravljice Rdeča kapica, Švilja in škarjice, Mojca Pokrajculja, Sneguljčica, Pepelka, Trije medvedi, Hvaležni medved, Zrcalce in Muca Copatarica.

Posredovanje pravljíc prek žive besede ima mnogo pozitivnih učinkov na motivacijo otrok za branje.

Za vsako pravljico sem izdelala svojo hiško in jih prilepila na steno. Izdelala sem še znamenja, po katerih so učenci prepoznali pravljice, in jih ob pripovedovanju lepila nad hišice. Ob vsaki ugotovljeni pravljici so učenci poiskali še pripadajočo slikanico. Izkazali so se za prave poznavalce pravljic. Ob vsakem prilepljenem znamenju sta se stopnjevala napetost in tekmovanje, kdo bo prvi uganil naslov pravljice. Že po samih hišicah so skušali ugotoviti, kateri pravljici pripadajo. Še preden sem uspela nad tretjo hišico nalepiti prvo znamenje, so vsi v en glas zavpili: »Tukaj pa živi Mojca Pokrajculja!« – na mestu tretje hišice je bil namreč postavljen narobe obrnjen piskrček.

Slika 1: Pravljično mesto

Ko smo se sprehodili skozi celo mesto, mimo vseh devetih hišic, in so otroci prepoznali vse pravljice, sem jih še vprašala, ali vedo, zakaj je tukaj ravno devet hišic, čeprav jih je

pisateljica v knjigi zajela veliko več. Zanimalo me je, kakšen pomen ima v pravljicah številka devet. In v vsakem razredu je bil vsaj en učenec, ki je takoj odgovoril, da je to pravljlično število. Nato smo našli še preostala pravljlična števila in se spomnili pravljic, v katerih ta števila nastopajo, ter na koncu še slavnostno podelili priznanja za osvojeno bralno značko v 1. razredu.

SKLEP

Z urami, ki jih izvajamo že tretje leto zapored, sem zelo zadovoljna, saj želim, da bi učenci pri uri predvsem uživali, občutili ugodje, varnost, potrditev svojega znanja in na podlagi tega tudi poglobili svoj bralni interes. Učenci so ob koncu vsake ure nasmejani, zadovoljni, ker so uganili naslove vseh pravljic. Večina si jih tudi želi izposoditi knjigo. Pravljičnice žive v velikem starem mestu, da bi lahko spoznali oziroma prepoznali še vse preostale pravljice, ki jih je zapisala Ela Peroci. Po izpeljani uri se povečata tudi obisk in izposoja v knjižnici, kar me še posebej veseli.

Danica Štumbergel Novosel (2009) navaja, da lahko z različnimi projekti za spodbujanje branja razvijamo otrokovo bralno kulturo, pozitiven odnos do knjige, krepimo njegovo naravno radovednost in usmerjamo njegov razvoj v vedno bolj zahtevnega bralca. Upam, da tudi sama s prireditvijo Pravljičnice žive v velikem starem mestu prispevam k poglobljanju notranje motivacije učencev za branje, da se bodo razvili v vseživljenjske bralce. ●

Viri

- Bucik, N. (2003). Motivacija za branje. V: M. Blatnik Mohar (ur.), *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja* (str. 112–118). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Jamnik, T. (1994). *Knjižna vzgoja otrok od predbralnega obdobja do 9. leta starosti*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport.
- Lušina, I. (2007). Kako približati branje osebam s težavami pri branju. *Šolska knjižnica*, 17 (2), str. 79–85.
- Mlakar, I. (2011). Posredovanje »žive besede« na urah pravljic v splošni knjižnici. *Otrok in knjiga*, 38 (82), str. 38–48.
- Šircelj, M., Kobe, M. in Gerlovič, A. (1972). *Ura pravljic*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Štumbergel Novosel, D. (2009). Vrednotenje učinkov branja v šolski knjižnici. *Šolska knjižnica*, 19 (1), str. 51–55.
- Tancer Kajnih, D. (2011). Pravljičnica in pravljlični žanri. V: J. Zupan (ur.), *Branje je potovanje: ob 50-letnici bralne značke* (str. 205–214). Ljubljana: Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS.

Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 17. 2. 2015 s spletne strani: <http://www.mizs.gov.si/>

fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/OS/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf. Zwitter, S. (2012). *Pedagoško delo v šolski knjižnici*. Ljubljana: Modrijan.

NINA KRANJEC, univ. dipl. bibl, zaposlena kot šolska knjižničarka na Osnovni šoli Grm. Naslov: Osnovna šola Grm, Trdinova 7, 8000 Novo mesto
E-naslov: nina.kranjec@guest.arnes.si

PRILOGA 1: Učna priprava (Pravljice žive v velikem starem mestu)

Splošni cilji:

- učenci se navajajo na knjižnično okolje in vzdušje v njem,
- izoblikujejo pozitiven odnos do knjižnice, knjig in branja,
- razvijajo komunikacijske, informacijske in raziskovalne spretnosti in sposobnosti.

Operativni cilji:

- učenci doživljajo estetsko ugodje ob knjižničarjevem pripovedovanju in branju,
- se navajajo na poslušanje in izražanje svojih mnenj,
- ponovijo značilnosti pravljic,
- razlikujejo med ljudsko in umetno pravljico,
- spoznajo največje pravljicarje in njihova dela,
- prepoznajo pravljичne junake,
- razumejo pravljичno dogajanje in obnovijo pravljico.

Vsebina: zaključek bralne značke, ljudske in umetne pravljice

Razred: 1. razred

Trajanje ure: 1 šolska ura

Učne oblike: frontalna

Učne metode: pogovor, razlaga, demonstracija

Predmeti: knjižnično informacijsko znanje, slovenščina

Izvajalke: knjižničarka in razredne učiteljice

Učila:

- Peroci, E. (1969). *Pravljice žive v velikem starem mestu*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Slikanice izbranih pravljic.

Pripomočki:

- Tabla oziroma površina na steni, papirne hiške in znamenja iz slikanic, priznanja za osvojeno bralno značko.

Potek didaktičnega procesa

FAZE	AKTIVNOST KNJIŽNIČARJA/UČITELJA	AKTIVNOST UČENCEV
UVODNI DEL 15 min	<p>Recitiram pesmico Damjane Kenda Hussu: Kuhanje pravljic.</p> <p>Pozdravim učence in jim povem, da sem vesela, da so se odzvali povabilu in prišli v knjižnico na prireditev ob zaključku bralne značke.</p> <p>Razložim namen učne ure – predstavim učne cilje. Povem jim, da sem jih povabila, da skupaj odpotujemo v svet pravljic.</p> <p>Skupaj ugotovimo, kaj sploh je pravljica, katere so njene značilnosti, koliko so pravljice stare in kako so nastale. Ponovimo oziroma usvojimo pojem ljudska in umetna pravljica ter spoznamo pravljicarje: brata Grimm in H. C. Andersena.</p>	<p>Učenci se umirijo in prisluhnejo recitaciji.</p> <p>Pozdravijo knjižničarko.</p> <p>Sprejemajo informacijo o namenu in ciljih učne ure.</p> <p>Sodelujejo pri pogovoru.</p>
<p>OBLIKA: frontalna METODE: razlaga, pogovor</p>		
OSREDNJI DEL 25 min	<p>Otrokom povem, da poznam dečka, ki mu je ime Vid in ki prav tako kot oni pozna veliko pravljic. Povabim jih, da se skupaj z njim odpravimo v Veliko staro mesto, kjer so pravljice doma. Vprašam jih, ali vedo, kje bi lahko bilo to veliko staro mesto.</p> <p>Iz knjige preberem odlomek, kako je Vid prišel v veliko staro mesto.</p> <p>Na steni je prilepljenih 9 hišk in nad hiške lepim znamenja, ki ponazarjajo določeno pravljico. Učenci tako spoznajo pravljice: Rdeča kapica, Šivilja in škarjice, Mojca Pokrajculja, Sneguljčica, Pepelka, Trije medvedi, Hvaležni medved, Zrcalce, Muca Copatarica.</p> <p>Na mizi so pripravljene slikanice z izbranimi pravljicami.</p> <p>Učence vprašam, ali vedo, kdo je napisal Muco Copatarico. Povem jim, da je pisateljica Ela Peroci napisala tudi knjigo Pravljice žive v velikem starem mestu, po katerem smo se mi danes sprehodili in spoznali 9 pravljic. V knjigi pa je skritih še mnogo več pravljic. Povabim jih, da si še sami izposodijo kakšno pravljico in jo preberejo sami ali pa skupaj s starši.</p> <p>Vprašam jih, zakaj menijo, da smo danes spoznali samo 9 pravljic oziroma kaj predstavljajo števila 3, 7, 9 ... v pravljicah.</p>	<p>Poslušajo.</p> <p>Odgovarjajo.</p> <p>Zbrano poslušajo.</p> <p>Prek znamenj ugibajo, katera pravljica je doma v kateri hiški. Sodelujejo v pogovoru o vsebini pravljic.</p> <p>Otroci med slikanicami poiščejo pravo pravljico in jo postavijo k ustrezni hiški.</p> <p>Odgovarjajo. Poslušajo.</p> <p>Odgovarjajo.</p>
<p>OBLIKA: frontalna METODE: pogovor, razlaga, demonstracija</p>		
ZAKLJUČNI DEL 5 min	<p>Učencem se zahvalim za sodelovanje, nato pa skupaj z učiteljico vsakemu posebej čestitava in podeliva priznanje za opravljeno bralno značko v 1. razredu.</p> <p>Učence povabim, da še naprej pridno in z veseljem berejo in obiskujejo knjižnico, ter se poslovim.</p>	<p>Sprejmejo priznanje in čestitke.</p> <p>Se zahvalijo in poslovijo.</p>
<p>OBLIKA: frontalna METODE: razlaga</p>		